

**Георгій Миколайович Грігор
головний судовий експерт
Кропивницького відділення**

E-mail: heorhii.hrihor@kndise.gov.ua

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

РОЛЬ ІНЖЕНЕРНО-ТРАНСПОРТНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

У даній статті розглядаються питання, пов'язані із проведенням інженерно-транспортних (автотехнічних) експертиз у справах про адміністративні правопорушення в області безпеки дорожнього руху.

Ключові слова: *автотехнічна експертиза, адміністративне правопорушення, дорожньо-транспортна пригода.*

Однією із процесуальних форм використання досягнень науки й техніки при здійсненні провадження по справах про адміністративні правопорушення в області безпеки дорожнього руху є проведення експертизи з метою одержання висновку експерта. У відповідності зі ст. 273 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) експерт призначається органом (посадовою особою), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, у разі, коли виникає потреба в спеціальних знаннях. Суддя або посадова особа, у провадженні яких перебуває справа, виносять постанову (ухвалу) про призначення експертизи. Однією з експертиз, що проводяться при здійсненні адміністративного розслідування порушень в області безпеки дорожнього руху, які привели до дорожньо-транспортної пригоди (ДТП), є інженерно-транспортна (автотехнічна) експертиза (АТЕ), що полягає в експертному дослідженні з метою встановлення механізму та обставин дорожньо-транспортної пригоди, технічного стану транспортних засобів за матеріалами справи і результатами дослідження місця пригоди самих засобів (їхніх деталей, вузлів, агрегатів, систем) і водіїв. При цьому важливе місце серед отриманих при проведенні адміністративного розслідування доказів займає висновок експерта-автотехніка. Згідно з діючим законодавством суддя або посадова особа, у провадженні яких перебуває справа, самостійно ухвалюють рішення щодо призначення автотехнічної експертизи. При цьому основною вимогою у відповідності зі ст. 273 КУпАП є необхідність спеціальних пізнань для успішного рішення питань, що виникають при здійсненні провадження по справах про

адміністративні правопорушення. Однак правозастосовна практика виявила найбільш типові ситуації та умови ухвалення рішення про призначення АТЕ. Так, з метою одержання своєчасного і повного доказу в справі шляхом проведення експертизи суддя або посадова особа, у провадженні яких перебуває справа, повинні призначити АТЕ при наявності наступних умов:

– потреби у використанні спеціальних пізнань для встановлення нових обставин у справі;

– неможливості одержання нових фактичних даних у справі без проведення спеціального дослідження в області судової автотехніки;

– необхідності з метою успішного розслідування справи закріплення отриманих фактичних даних у висновку експерта як джерелі доказів.

Тільки наявністю всієї сукупності перерахованих умов виправдовуються часові та матеріальні витрати на проведення експертизи. Проведення АТЕ містить у собі здійснення наступних етапів: підготовчого, основного (дослідницького) і заключного. На підготовчому етапі суддя або посадова особа, у провадженні яких перебуває справа про адміністративне правопорушення, ухвалюють наступні рішення:

а) про визначення предмета експертизи та формулювання переліку питань, що необхідно вирішити за допомогою автотехнічної експертизи;

б) про збір необхідних вихідних даних;

в) про визначення моменту призначення експертизи;

г) про вибір місця проведення експертного дослідження;

д) про вибір експерта-автотехніка (експертної установи).

Залежно від виду ДТП і обставин справи суддя або посадова особа, у провадженні яких перебуває справа, повинні поставити перед експертом конкретні питання для вирішення. Для того щоб правильно та грамотно сформулювати питання, які підлягають експертному вирішенню, необхідно мати уяву про можливості АТЕ, які визначаються насамперед предметом експертизи. Таким чином, установлення виду та підвиду АТЕ, визначення компетенції експерта-автотехніка мають велике практичне значення, дозволяючи правильно представляти можливості АТЕ та більш чітко формулювати питання, що виносяться на експертне дослідження. Залежно від виду АТЕ суддя або посадова особа, у провадженні яких перебуває справа, повинні підготувати необхідні вихідні дані для її проведення та об'єкти експертного дослідження. З експертної практики слідує, що для інженерно-транспортної експертизи вивід експерта цілком залежить від того, які дані (в тому числі про швидкість руху транспортних засобів і пішоходів) представлені експертові. Основними вимогами, пропонованими до вихідних даних, є їхня обґрунтованість, відповідність і повнота. Обсяг і характер вихідних даних залежать від виду АТЕ, її підвиду й специфіки завдань, що вирішуються з її допомогою. Вихідні дані залежно від видів об'єктів, у яких закладена інформація про них, можна звести в три більші групи: 1) дані про подію дорожньо-транспортної пригоди, отримані з матеріалів справи про адміністративне правопорушення. Ця інформація може носити як об'єктивний характер (наприклад, розташування транспортних засобів на місці ДТП і інших об'єктів, сліди гальмування, профіль дороги й інші), так і суб'єктивний – якщо

вони взяті з показань свідків, потерпілих, осіб, у відношенні яких ведеться провадження; 2) дані довідкового характеру (тактико-технічні характеристики автомобілів, доріг і інші), отримані з технічних описів; 3) розрахунково-аналітичні дані, що пройшли перевірку, впровадження в експертних установах, що зазначені в спеціальній експертній літературі.

Необхідно відзначити, що до останніх двох джерел експертові доводиться прибігати тоді, коли відсутні дані, що характеризують окремі елементи дорожньої обстановки в протоколах огляду місця ДТП, транспортного засобу та інше. Кодекс України про адміністративні правопорушення строго не регламентує дії судді або посадової особи, у провадженні яких перебуває справа, при ухваленні рішення про час призначення АТЕ. Тому вона може бути призначена на будь-якому етапі адміністративного розслідування. Але слід виходити з того положення, що, з одного боку, результати експертизи повинні бути отримані якнайшвидше, з іншого боку – призначення АТЕ можливо лише при наявності достатніх, повних і достовірних вихідних даних. Тільки після цього може бути винесена постанова про призначення АТЕ. Відримання висног ст. 273 КУпАП є однією з найважливіших умов допустимості висновку АТЕ як доказу в справі. Так, суддя, у провадженні якого перебуває справа, виносить постанову, у якій вказує: 1) підстави для призначення експертизи; 2) прізвище, ім'я, по батькові експерта або найменування установи, у якій повинна бути виконана експертиза; 3) питання, поставлені перед експертом; 4) перелік матеріалів, що надаються у розпорядження експерта. Суддя повинен ознайомити особу, у відношенні якої ведеться провадження по справі про адміністративне правопорушення, з винесеною постановою і роз'яснити його права: заявити відвід експертові; звертатися із клопотанням про призначення експертом із числа зазначених їм фахівців-автотехніків; представити додаткові питання для отримання по них висновків АТЕ. Розмежуванням між дорожньо-транспортною пригодою, передбаченою ст. 286 КК України, і адміністративним правопорушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбаченим ст. 121 КУпАП, є наслідки, які утворюють об'єктивну сторону правопорушення. Якщо ДТП спричинило легку шкоду здоров'ю потерпілого, виникає склад адміністративного правопорушення, при заподіянні більш серйозних наслідків має місце кримінальний злочин. Відповідно проводиться або адміністративне розслідування, або розслідування дорожньо-транспортної пригоди. Враховуючи, що дана границя нерідко буває досить хиткою, аналогія з кримінально-процесуальним законодавством представляється коректною. У зв'язку із цим представляється правильним уведення норми, що дозволить особі, у відношенні якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, з дозволу судді бути присутнім при проведенні експертизи, ставити питання експертові, знайомитися з висновком експертизи. Вибір експерта-автотехніка, як правило, поручається керівникові експертної установи. Хоча при необхідності можна вказати й конкретного фахівця. Також можлива ситуація, коли проведення АТЕ може бути доручене конкретному фахівцеві, що не працює в експертній установі. У кожному разі судді, у провадженні якого перебуває справа, потрібно оцінити професійні якості експерта на предмет визначення його кваліфікованості, компетентності й

об'єктивності. Кваліфікованість експерта звичайно підтверджується наявністю вищої освіти відповідного напрямку, проходженням стажування та отриманням відповідної експертної спеціальності в центральній експертно-кваліфікаційній комісії при Міністерстві юстиції України (ЦЕКК), або в експертно-кваліфікаційних комісіях, які діють у науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України (ЕКК). На думку автора, у випадках, де потрібні сучасні пізнання й навички в області судової автотехніки, необхідна участь фахівця, що займає посаду експерта-автотехніка в державній судово-експертній установі. Тільки в цьому випадку у експерта-автотехніка є реальна можливість проводити АТЕ на сучасному рівні. Вимога об'єктивності експерта полягає в дорученні проведення АТЕ особі, що не зацікавлена в кінцевому результаті справи. Цю норму варто було б врахувати при підготовці змін до КУпАП.

Однією із серйозних проблем, що стоять перед суддею, у провадженні якого перебуває справа, є оцінка відповідності та обґрунтованості обраної експертном методикою дослідження. Не маючи професійних автотехнічних пізнань, суддя, у провадженні якого перебуває справа, зобов'язаний оцінювати діяльність особи, що є фахівцем у цій області. На наш погляд, рішення цього завдання в більшості випадків можливо завдяки встановленим адміністративним законодавством вимогам до експерта, можливості залучення для участі в оцінці його висновку фахівця. АТЕ є відносно молодим видом судової експертизи. Однак у цей час розроблено велику кількість методик експертного дослідження, що пройшли відповідні перевірки і рекомендовані для використання при експертному дослідженні. У той же час нові, більш досконалі методи дослідження можуть дозволити вирішувати багато завдань судової експертизи з більшою вірогідністю, точністю та у більш короткий термін. Право на експертну ініціативу повинно мати наступне обґрунтування застосовуваної методики:

- 1) наявність у нової методики теоретичних основ;
- 2) можливість використання нової методики в конкретному випадку;
- 3) можливість одержання більш достовірного результату при застосуванні нової методики в порівнянні з тією, що використовувалась раніше.

Таким чином, запропоновані зміни в адміністративному законодавстві дозволили б підвищити ефективність проведеного адміністративного розслідування при здійсненні провадження по справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із сферою забезпечення безпеки дорожнього руху.

Перелік посилань

1. *Кодекс України про адміністративні правопорушення*: введ. В дію постановою Верховної Ради Української РСР. 1984. до даток до № 51 ст. 1123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.

References

1. *Code of Ukraine on Administrative Offenses* (1984): is in force by the decision of the Supreme Council of the Ukrainian SSR. Appendix to No. 51 of Article 1123. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>. (In Ukrainian).

РОЛЬ АВТОТЕХНИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ АДМИНИСТРАТИВНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ ДОРОЖНО-ТРАНСПОРТНЫХ ПРОИСШЕСТВИЙ

Г. Н. Григор

В данной статье рассмотрены вопросы, связанные с проведением инженерно-транспортных экспертиз при проведении административного расследования дорожно-транспортного происшествия.

Автором раскрывается порядок назначения экспертизы и предоставление исходных данных, которые должен учитывать эксперт при решении поставленных перед ним вопросов.

В практике при административном расследовании дорожно-транспортных происшествий, которые относят к техническим видам нарушений, в связи со специфичностью рассматриваемой категории дел, одним из основных обстоятельств является проведение инженерно-транспортных экспертиз. Обстоятельство, что инженерно-транспортная экспертиза является не последним доказательством в делах об административных правонарушениях и принятии решений по ним, требует повышения качества сбора первичной информации и обуславливает рост потребности в проведении инженерно-транспортных экспертиз на более высоком уровне.

Сложность возникает в постановке вопросов, поставленных на разрешение экспертизы, в состоятельности собранных сотрудникам полиции исходных данных, которые должны обеспечить полноту исследования механизма дорожно-транспортного происшествия, а также в установления причин и связей с происшествием каких-либо действий или бездействия участников дорожно-транспортного происшествия.

Ключевые слова: автотехническая экспертиза, административное правонарушение, дорожно-транспортное происшествие.

ROLE OF AUTO-TECHNICAL EXFMIACTION IN THE ADMINISTRATIVE INVESTIGATION OF ROAD ACCIDENTS

H. Hryhir

This article discusses issues related to the implementation of engineering and transport examinations during the administrative investigation of a traffic accident. The author discloses the procedure for the appointment of an examination and the provision of initial data, which an expert must take into account when resolving issues posed to him.

In practice, in the administrative investigation of traffic accidents that are classified as technical types of violations, due to the specificity of the category of cases under consideration, one of the main evidence is the implementation of engineering and transport examinations. The fact that the engineering and transport expertise is not the latest evidence in cases of administrative offenses and making decisions on them requires an increase in the quality of the collection of primary information and leads to an increase in the need for engineering and transport expertise at a higher level.

Difficulty arises in posing the questions posed for the permission of the examination, in the consistency of the initial data collected by the police, which

should ensure the completeness of the investigation of the mechanism of the traffic accident. As well as in establishing the causes and links to the incident of any actions or inaction of the participants in the traffic accident.

Key words: auto-technical examination, administrative offense, traffic accident.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.45>

УДК 343.98

Олексій Сергійович Омелян
аспірант

E-mail: mailto:omelan_ssu@ukr.net

Національна академія Служби безпеки України

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЦИФРОВИХ СЛІДІВ, ЩО УТВОРЮЮТЬСЯ ПІД ЧАС ВЧИНЕННЯ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

В статті розглянуто наукові погляди щодо термінології у сфері криміналістичного і судово-експертного забезпечення розслідування кіберзлочинів та, з урахуванням специфіки використання інформаційно-телекомунікаційних технологій в судовій експертизі, обґрунтовано коректність вживання терміну «цифрові сліди». Запропоновано авторське визначення поняття цифрових слідів, які утворюються під час вчинення кіберзлочинів, наведено і проаналізовано їх специфічні ознаки та властивості.

Ключові слова: цифрові сліди, кіберзлочини, інформаційно-телекомунікаційні технології, спеціальні знання, судова експертиза.

Прогрес у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій обумовлює появу нових видів кіберзлочинів, а також способів їх вчинення та приховування. Водночас, розвиток цифрових технологій дозволяє знаходити й ефективні рішення у сфері протидії кіберзлочинності.

Однією з актуальних проблем, що виникає протягом розслідування кіберзлочинів, є виявлення, фіксація, вилучення та збереження значної кількості цифрових слідів, які утворюються під час вчинення правопорушення та залишаються в пам'яті атакованого комп'ютера та/чи комп'ютера зловмисника, а також у мережевому обладнанні, через яке здійснювалась кібератака тощо. У зв'язку з цим, відсутність розуміння особливостей утворення і відображення цифрових слідів та їх природи може спричинити повну втрату або знецінення доказової бази стосовно зазначених правопорушень.

Акцентуємо увагу на тому, що без розуміння сутності та ознак цифрових слідів є неможливим ефективний пошук та збирання доказів в рамках розслідування кіберзлочинів, а також подальше проведення судових експертиз. А від цього, у свою чергу, залежить успішність